

ОТПУСК

Основна информация

- Законова норма: Чл. 211 и следващия закон № 262/2006 от Законите, Кодекс на труда, в съдържанието на следващите наредби.
- Правото на отпуск имат всички работници в трудово - правно отношение на основание на работния договор или за назначаване. Правото на работникът за отпуск може да се договори в договора за работните дейности, колективен договор или друг договор.

Отпуск за календарната година и неговата пропорционална част

- Продължителност най-малко 4 седмици³, 5 седмици⁴, 8 седмици⁵.
- При работниците, които получават заплата, може работодателят да определи и по-продължителна отпуска (и то и само на определена група работници, трябва обаче да респектира принципите на равноправност)⁶.
- Право има работникът, който при непрекъснато трудово отношение към същия работодател е извършвал при него работна дейност поне за 60 дена в календарната година (ако работното отношение не е продължило без прекъсване по времето на цялата година, предоставя се пропорционалната част на отпуск за календарната година).
- Ползване на отпуск: времето за ползване на отпуската определя работодателят въз основа на предложението за ползването на отпуските (ако работи при работодателят), обикновено така, че работникът да може да я ползва като цяло (или поне 2 седмици като цяло-наведнъж) и до края на календарната годината, в която е възникнало правото на отпуск, като се имат в предвид експлоатационните/производствени нужди на работодателя и имащите права работници (работодателят трябва затова да информира работниците в писмена форма поне до 14 дена предварително, ако не се договорят с работникът за по-кратък срок).

³Работниците, които получават заплата (предприемаческата сфера).

⁴Правото за 5 седмици отпуск по закон имат работниците, които получават възнаграждение, не обаче заплата. Работодателите, които възнаграждават своите работници със заплата е посочен в Чл. 109, алинея 3 от Кодексът на труда.

⁵На 8 седмици отпуск в календарната година имат право педагогическите работници и академичните работници на ВУЗ-те.

⁶Същата няма да бъде нарушена напр. при определянето на по-дълга отпуска за работниците работещи в нощните производства, сменните производства, при натоварващи работни условия и др.

- Възнаграждение за отпуск:
- Работниците имат право за времето на ползване на отпуската на възнаграждение или заплата в размер от средния доход.
- Работниците имат правото на възнаграждение или заплата за 4 седмици не ползвана отпуска само в случай приключването на трудово-правното отношение в размер на средната заплата.
- Съкращаване на отпуската в случаи, че работникът не присъства в работата си по причини на прелятствия в работа, които за отпуската не се преценяват като извършване на работа, отпуската му се съкращава за първите 100 пропуснати смени (работни дни) с 1/12 за всеки следващи 21 пропуснати смени (работни дни) също с 1/12.

Отпуск за отработени дни

- Продължителност: 1/12 отпуск за календарна година за всеки 21 отработени дни в съответната календарна година.
- Право на работникът, на който не е възникнало правото на отпуск за календарната година нито за неговата пропорционална част, защото не е работил в календарната година при същия работодател поне 60 дена.

Допълнителна отпуска

- Право: В Кодексът на труда е определена група работници, които изпълняват извънредно тежка работа според постановките на Чл. 215 от Кодексът на труда, които при тези работодатели извършват работна дейност през цялата календарна година или през негова част.
- Продължителност: ако работникът извършва работната дейност през цялата календарна година, има правото на 1 седмица допълнителна отпуска, ако работникът извършва работната дейност през част от годината, има правото за всеки 21 отработени дни на 1/12.

Държавна инспекция на труда,
Отдел трудово-правните отношения
и условията на труда
© юни 2010 год.

РАБОТНО ВРЕМЕ И ВРЕМЕ ЗА ПОЧИВКА, РАБОТА ИЗВЪН РАБОТНОТО ВРЕМЕ И ОТПУСК

РАБОТНО ВРЕМЕ И ВРЕМЕ ЗА ПОЧИВКА, РАБОТА ИЗВЪН РАБОТНОТО ВРЕМЕ

Основна информация

- Законова норма: Чл. 78 и следващия закон № 262/2006 от Законите, Кодекс на труда, в съдържанието на следващите наредби.
- Работно време и неговото разпределение е преди всичко въпрос на организацията на труда и управлението в рамките на всеки отделен работодател.
- Работно време е време, през което е работникът длъжен да изпълнява работа за работодателят, а времето, през което работникът е на работното си място подготвен за изпълняване на работната дейност според ръководството на работодателят.
- Време за почивка е време, което не смятано за работно време.
- Смяна е част от седмичното работно време без работата извън работното време, което е длъжен работникът на основата на предварително установения график на работните смени да отработи.
- Двусменен работен режим е режим, в който работникът в взаимно и редовно сменящи се в 2 смени в рамките на 24 часа и навързващи на една след друга.
- Трисменен работен режим е режим, в който работникът в взаимно и редовно сменящи се в 3 смени в рамките на 24 часа и навързващи на една след друга.
- Непрекъснат работен режим е режим, в който работниците взаимно и редовно се сменят в смени на непрекъснато производство в рамките на 24 часа навързващи на една след друга.
- Непрекъснато производство е производство, което изисква работна дейност 24 часа на денонощието и то 7 дни в седмицата.
- За седмица е смятано всяко време, в което са навързани на един след друг 7 дни.
- Нощен труд е работна дейност, която е извършвана през нощта, за нощно време е смятано времето от 22 до 6 часа.
- Работникът работещ през нощта е работник, който по

време на нощта редовно отработва най-малко 3 часа през работното време в рамките на 24 часа, които са навързани на един след друг.

Определяне на седмичното работно време

- Времетраенето на определеното седмичното работно време не може да превиши 40 часа в рамките на седмицата.
- При работниците в двусменен работен режим представлява 38,75 часа за седмица.
- При работниците работещи под земята при копаенето на въглища, руди и нерудни суровини, в изграждането на минните съоръжения и на минните работни места при геоложките проучвания.
- При работници под 18 годишна възраст не може продължението на работната смяна в отделните работни дни да превиши 8 часа и в случаите с повечето трудово-правни отношения не може продължителността на седмичното работно време в своята цялост да превиши 40 часа.

Разпределяне на работно време

- Работното време се разпределя от работодателят и същият определя началото и края на смяната.
- Равномерно разпределяне на работното време: продължителността на смените в отделните дни не може да превиши 9 часа.
- Неравномерно разпределяне на работното време: продължителността на смените не може да превиши 12 часа.
- Плавното разпределяне на работното време: при равномерно и неравномерно разпределяне на работното време, началото и края на основното работно време определя работодателят, работникът си сам избира приходът и отходът на работното място.
- Конто на работното време: е друг начин за неравномерно разпределяне на работното време, който избира работодателят в случаите, че иска да разпределя работата между и на работниците според обемът на работата, който отговаря според актуалната нужда в конкретното време и за това изплаща постоянна заплата най-малко обаче в размер от 80 % от средната заплата/възнаграждение.
- Ако е договорена друга форма на работното време, не може продължителността на смяната да превиши 12 часа.

Пауза в работата и пауза по безопасността

- Пауза в работата: най-много след 6 часа непрекъсната работа в продължителност на труда най-малко за 30 минути¹, паузата се не зачита в работното време и не се предоставя в началото или в края на работното време.
- Пауза по безопасността: се определя според извънредни правни наредби и се зачита в работното време.
- Ако се стигне едновременно към пауза по безопасността и пауза в работата за хранене или отдых, зачита се паузата в работата за хранене и отдых в работното време.

Време за почивка

Работодателят трябва да респектира при определяне разпределянето на работното време:

- Непрекъсната почивка между две работни смени: поне 12 часа в продължението на 24 часа следвали/навързани една след друга (при определени условия може да бъде съкратена),
- Дни на работна почивка: дни, които спад към дните за непрекъсната почивка в седмицата и празниците,
- Непрекъсната почивка през седмицата: по времето на всеки период един след други на протичащите календарни дни има право работникът на почивка в продължителност поне на 35 часа², в необходими случаи не може почивката да бъде по-кратка от 70 часа в продължение на 14 дни.

Работа извън работно време

- В извънредни ситуации работодателят може да нареди по сериозни експлоатационни/производствени причини, а то и във времето определено за непрекъснатата почивка между две смени и при определени условия и на дни спадащи в дните на работната почивка.
- Не може да провежда средно повече от 8 часа в отделните седмици и 150 часа в календарната година (повече обаче само на базата на договореността с работодателят).

Нощен труд

- Продължителността на смяната на работникът работещ през нощта не може да превиши 8 часа в рамките на 24 часа следвали един след други, ако това не е възможно по експлоатационни/производствени причини,

¹При непълнолетни работници тази пауза се дава най-много след 4,5 часа продължителност на труда.

²При непълнолетни работници работна пауза за почивка не може да бъде по-кратка от 48 часа.

- то работодателят е длъжен да направи седмичен графикът на работното време и то така, че средната продължителност на смяната да не превиши 8 часа в период от 26 седмици следвали една след друга. Работодаелят е длъжен да подсигури на работниците работещи през нощта съответните социални грижи (например възможност за хранене и др.) и също е длъжен да оборудва работното място със средства за предоставяне и повикване на първа помощ.
- Работодаелят е длъжен да подсигури на работникът работещ през нощта да бъде прегледан от лекар.

Работна готовност

- Работната готовност е времето, през което работникът е в готовност по сигнал от работодателят за евентуално изпълнение на работа според работният договор, която според неотложността на нуждата да бъде извършена работа над рамките на неговия график на работната смяна.
- Може да бъде само на друго място от договореното с работникът, различаващо се от работното място на работодателят.
- Договаря се само с договор с работникът.
- За времето на работната готовност има работникът правото на възнаграждаване.
- За изпълнената работа по времето на работната готовност има работникът правото на възнаграждаване или заплата.
- Работната готовност, при която не се е стигнало до изпълняване работна дейност, не се зачита за работно време.

Отклонение от работното време

- Правителството определя и нарежда с № 589/2006 от Законите, с която се определя отклонението в работното време и времето за почивка на работниците от транспорта.
- Правителството определя отклонението в работното време и времето за почивка също така и в нареждането на правителството № 182/2007 от Законите, определя отклонението в работното време и времето за почивка на членовете на пожарната към предприятието.